

Koningsberg

Pruisens Frederik de tweede, de Grote, heeft na zijn tweede verblijf in Pyrmont deze berg zijn naam gegeven. Maar zijn monument zal nauwelijks zo blijvend zijn als die van Hermann.

Een kubus van zwart marmer wees me de plek waar deze Alexander van het noorden zat en, zoals wordt beweerd, zijn plan voor de tweede Sleeswijkse oorlog smeedde.

Hier wil ik het plan voor mijn reis smeden, zei ik, ging aan de voet van de eik zitten, pakte mijn schrijfblok en schreef mezelf de volgende wetten voor:

1.

Reis steeds naar het zuiden zo ver je kunt¹, maar zo dat je om je heen kijkt naar het oosten en het westen, om te voorkomen dat je gewoon je neus achterna gaat.

2.

Bestudeer tijdens je reis voornamelijk jezelf en de mensen; geniet van en voel de natuur; en laat je overal door je hart leiden, waar het verstand de weg niet weet.

3.

Bestudeer het verleden via de kleine uitgave van Tacitus die je in je binnenzak hebt – de huidige tijd via wat je ziet en niet via wat je hoort – de filosofie in de moraal, en de moraal in je geweten – biologie in de natuur en niet in musea – esthetiek op de bergtoppen, in de bries door de boombladeren, in het purper van het ochtendlicht, in de sterverlichte nacht; en niet in de collegebanken van de universiteit. Lees liever gezichtsuitdrukkingen op marktpleinen en promenades, dan boektitels in de bibliotheek. Bestudeer ten slotte de mensen in hun hutten, zoals ze zijn, liever dan de mensen in hun paleizen, zoals ze niet zijn.

4.

Schrijf de opvallende dingen die je ziet op. Hou daarom een dagboek bij, maar zo dat je eerder de beschrijving dan de reis vergeet.²

5.

Probeer kennis te maken met werkelijk grote en belangrijke personen. Het zou zonde zijn te zon te laten schieten voor planeten, kometen en manen.

6.

Sta 's ochtends vroeg op. Veel slapen is altijd onfatsoenlijk, en op een reis schandig.

7.

Werk dubbel zo hard, waar je dubbel geniet.

¹ Een noorderling moet volgens mij naar het zuiden reizen, zoals een zuiderling naar het noorden moet reizen, de ene om af te koelen, de andere om op te warmen; de eerste om zijn gevoelens te verfijnen, de tweede om zijn gedachten te scherpen.

² De methode 'reizen om te schrijven' is in Duitsland heel gebruikelijk. Het is onbegrijpelijk waar de meeste van deze schrijfreizigers (van wie je niet goed kunt bepalen of ze op het land of op zee reizen, omdat het ene deel van hun persoonlijkheid zich op het droge beweegt, terwijl het andere deel onophoudelijk in de inkt zwemt) hun materiaal vandaan halen, al hun tijd wordt gebruikt om te schrijven, als je niet wist, dat ze net zo goed hun 'Reis door Europa' hadden kunnen schrijven in een piramide in Afrika. Sommigen schrijven werkelijk eerst hun reis om hem daarna te maken. Ik heb zelf een van deze tovenaars gekend. Hij had zin een reis te maken door Duitsland, maar bezat geen cent; beschreef hem daarom thuis aan zijn schrijftafel, liet hem drukken en maakte daarna de reis van het verkregen honorarium. Deze profeet verwoordde slechts een vergeten droom, anderen gaan nog verder en verwoorden ongedroomde dromen om ze later te kunnen dromen.

8.

Reis te voet zo vaak en zo veel als je kunt. Je verzamelt meer en je verteert het beter.³

9.

Eet met mate en alleen als je honger hebt. Drink wijn, waar je het kunt krijgen – je hebt al lang genoeg water gedronken.

10.

Reis zonder adressen en zonder aanbevelingsbrieven. Degene voor wie jouw mensengezicht geen adres genoeg is, is niets voor jou. Aan degene aan wie je jezelf niet kunt aanbevelen, voor hem ben je er niet. Aanbevelingen zijn opdringerig, dring je niet op en laat je niet aan iemand opdringen. En wat zou men met een goed geweten van jou kunnen aanbevelen? Wat met een goed geweten kan worden aanbevolen, heeft geen aanbeveling nodig. Je reist niet alleen om te eten en te drinken, of om prachtige huizen te zien, of zeldzame manuscripten, of Hertzberg, of koninklijke tuinen, of iets dergelijks, waarvoor je moet worden aanbevolen. Reis zonder aanbevelingen.

11.

Reis niet als A, niet als B, of C, of D, niet zoals Mundungus, niet als Smelfungus, niet als de man zonder koffie, ook niet zoals een beer rondtrekt, niet à la Sterne, evenmin à la wie dan ook, en helemaal niet zoals de geleerde heer Alkolpantacunctitoutpartout.⁴

³ Ik ben altijd van mening geweest dat de mens benen heeft gekregen om zich te bewegen, evenzo goed als bomen wortels hebben gekregen om stil te staan. Het is waar dat je je voeten ook kunt gebruiken om op te staan, terwijl de boom absoluut niet kan lopen op zijn wortels, maar dat bewijst niets tegen mijn stelling: dat je je voeten moet gebruiken voor het eerstgenoemde doel. Want als je iets op twee manieren kunt gebruiken, is het het beste om dat op de beste manier te doen. En ongetwijfeld is het een edeler zaak te gaan dan te staan, zoals het dierenrijk edeler is dan het plantenrijk. Door te gaan komen we tot de dingen, daarentegen als we staan moeten de dingen naar ons komen, een hoffelijkheid die ze maar zelden hebben of kunnen hebben. Het is waar dat een deel mensen werkelijk deze vriendelijkheid verlangen van de dingen buiten henzelf, en zeggen: 'Beste dingen, het is van ons naar jullie net zo ver als van jullie naar ons', waarop ze zich in de ruststand plaatsen, zoals de vogelvanger in Luilekkerland. Dit gedrag is ongelooflijk hooghartig. Ik geloof dat niemand behalve Hij die alle dingen bestuurt, kan verlangen dat de dingen op zijn wenken komen, stilstaan, voorbijgaan en zich omdraaien. Zouden we bovendien constant liggen, zitten of staan, hadden we niet meer dan één voet nodig gehad, zoals de Arimaspsers of de bassen in Terra Musica, waarvan Plinius en Holberg echter verzekeren dat ze zo bescheiden zijn dat ze hun ene been niet alleen gebruiken om te gaan, maar ook om te rennen.

Volgens mij is wandelen minstens net zo gezond voor de ziel als voor het lichaam. Het is goed dat beide voeten in een harmonische beweging zijn. De oude Grieken schijnen het al te hebben ingezien. Ik ben ervan overtuigd dat de filosofie in onze tijden verder zou zijn gekomen als men de benen iets meer te hulp had genomen. Het zou te ver voeren hier alle beweegredenen op te noemen. Een gelijkenis zou misschien op dit moment mijn hypothese kunnen verduidelijken.

Filosofie kun je vergelijken met het jongensspel met de vliegende draak. Het speculerende verstand is de draak, de gedachtegang het vliegertouw en de metafysische professor de jongen. Meneer de professor, omdat u zo graag staat of zit, sta of zit hier een moment stil, en – Socrates schaamde zich er niet voor iets van vrouwen te leren – leer te filosoferen van deze jongen. Ziet u, met dezelfde lichtheid als waarmee zinnen op zinnen volgen, conclusies op conclusies en ideeën op ideeën in uw speculerende hersenen, wordt de draadklos door zijn grijpende handen opgerold, en de draak vliegt door de lucht met dezelfde snelheid als uw verstand aan de andere kant van de ervaring. Tot zover heeft hij niets op u voor, tot nu toe is alles gelijk. Maar nu komt de kunst. Bedenk dit: het gaat hem erom zijn draak niet kwijt te raken en hij weet hoe gemakkelijk de dunne draad kan knappen. Wat doet hij om dat te verhinderen? Gaat hij zitten en laat hij het erop aan komen of de wind te sterk is of de draad te zwak? Nee, hij is slimmer dan dat, hij is slimmer dan u: hij neemt zijn benen in gebruik, meneer de professor. En in een parallelle beweging op de grond met die van de draad in de lucht behoudt hij zijn draak, terwijl u die van u laat glippen, zittend.

Dat lopen gezond is voor het lichaam behoeft geen bewijs. De oude Drakenberg liep op een middag om drie uur van Kopenhagen (toen men in een gezelschap niet wilde geloven dat hij al meer dan honderd jaar achter de rug had) door Zweden over berg en dal naar zijn geboorteplaats in Noorwegen om zijn doopbewijs te halen, omdat hij niet verwachtte dat zijn doopbewijs naar hem toekwam. Deze ene anekdote heeft me zijn bijna bovenmenselijke lange leven begrijpelijk gemaakt.

12.

Porbeer je overal thuis te voelen, wees Duitser in Duitsland, Zwitser in Zwitserland, Fransman in Frankrijk, luthers bij de lutheranen, katholiek bij de katholieken, heiden bij de heidenen, verdrietig bij de verdrietigen, vrolijk bij de vrolijken – de mens en de mensheid overal waarderend.

Bij deze twaalf geboden voegde ik nog een paar andere voorschriften en regels, bijvoorbeeld: elke dag een stuk lezen in Tacitus, Horatius of Rousseau; nooit in bed blijven liggen ook al voel ik me nog zo slecht, liever me bewegen tot ik erbij neerval; niet zomaar een geleerde bezoeken; niet zomaar een bibliotheek bekijken; geen overbodige dingen aanschaffen; geen noodzakelijkheden weggooien enz.; en vooral, naar het voorbeeld van die vlijtige man: niets uitstellen tot morgen wat ik vandaag kan doen.

⁴ En al helemaal niet zoals de heer Oberapellationsraad Friederich Wilhelm Basilius von Ramdohr aus Hova! Hoyah! Hoyahh! Hoy-ahhhhhh!!!